

IURIDICO

Dobre praktyki w postępowaniach dotyczących zamówień na usługi tłumaczeń

Pierwszy zestaw materiałów, który został opublikowany w ramach Forum Praktyk Branżowych dotyczy zamówień na usługi tłumaczeń specjalistycznych. Opublikowane przez UZP przykłady obejmują propozycje dobrych praktyk dotyczących sposobu konstruowania i organizacji przetargów na usługi tłumaczeń, które powinny przelożyć się na zdecydowane poprawienie sytuacji obu stron tego rynku, który uległ w ostatnich latach znacznej degeneracji, a wielu wartościowych tłumaczy i firm tłumaczeniowych unika udziału w systemie zamówień publicznych z uwagi na bardzo niskie stawki i ograniczenie konkurencji wyłącznie do konkurencji cenowej.

W ramach promowania dobrych praktyk na rynku zamówień publicznych Urząd Zamówień Publicznych (UZP) w styczniu br. uruchomił na swojej stronie internetowej Forum Praktyk Branżowych. Ma być to miejsce wymiany wiedzy, doświadczeń i pogłębiania kompetencji w zakresie specjalistycznych zamówień branżowych oraz stanowić prak-

tyczne wsparcie merytoryczne dla instytucji zamawiających. W zasobach Forum przewidziano publikowanie m.in. praktycznych przykładów branżowych, wskazań ich zastosowania oraz zapisów SIWZ dotyczących zamówień specjalistycznych.

Inicjatywa ta jest niezwykle interesująca i stanowi element podejmowanych w ostatnich miesiącach przez UZP działań mających na

Anna Kotarska

Przedstawiciel krajowy służb publicznych w Programie Koordynacji Zasobów Języków Europejskich (ang. European Language Resource Coordination - ELRC) / CEF eTranslation finansowanym przez Komisję Europejską. Absolwentka filologii angielskiej UG oraz studiów podyplomowych w dziedzinie: translatyki (Instytut Lingwistyki Stosowanej UW), finansów przedsiębiorstw (Politechnika Gdańska & L'École supérieure de commerce (ESC) de Rouen we Francji), logistyki (Wyższa Szkoła Logistyki w Poznaniu), oraz kursu eMBA w ochronie zdrowia. Członkini Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS oraz organizacji branżowej „Women in Localization”. Tłumaczka specjalistyczna (język angielski) od ponad 20 lat. Koordynatorka projektów tłumaczeniowych m.in. na Politechnice Gdańskiej i w Centrali NFZ.

Wojciech Wotoszyk

IURIDICO Legal & Financial Translations sp. z o.o. (www.tlumaczenia-prawnicze.eu). Absolwent Wydziału Prawa i Administracji UG, Instytutu Filologii Angielskiej UW i University of Cambridge. Prawnik-lingwista w Międzynarodowym Trybunale Karnym, Europejskim Banku Centralnym i Trybunale Sprawiedliwości UE, współpracownik Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Krajowej Rady Sądownictwa i Naczelnego Sądu Administracyjnego w zakresie tłumaczeń prawnych i prawniczych. Współzałożyciel oraz Prezes Zarządu IURIDICO Legal & Financial Translations sp. z o.o. Biegły sądowy z zakresu lingwistyki prawniczej (jurslingwistyki). Prawnik z wieloletnim doświadczeniem w obsłudze budowlanych procesów inwestycyjnych. Członek Polskiego Stowarzyszenia Zamówień Publicznych oraz Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS.

celu promowanie nowego podejścia do przeprowadzania postępowań o udzielenie zamówienia publicznego, a w tym propagowania szerszego stosowania realnych kryteriów pozacenowych. Powyższe działania są przyjmowane z zadowoleniem przez usługodawców, którzy nie tylko uważają inicjatywę za potrzebną, lecz również z chęcią uczestniczą w opracowywaniu informacji, widząc w tym sposób i możliwość podzielenia się wiedzą z potencjalnymi partnerami biznesowymi, szczególnie, że wiedza w zakresie niektórych usług specjalistycznych (np. usług tłumaczeniowych) nie jest, szczególnie w sektorze administracji publicznej, rozpowszechniona.

Pierwszy zestaw materiałów, który został opublikowany w ramach Forum Praktyk Branżowych dotyczy zamówień na usługi tłumaczeń specjalistycznych. Opublikowane przez UZP przykłady obejmują propozycje dobrych praktyk dotyczących sposobu konstruowania i organizacji przetargów na usługi tłumaczenia, które powinny przełożyć się na zdecydowane poprawienie sytuacji obu stron tego rynku, który uległ w ostatnich latach znacznej degeneracji, a wielu wartościowych tłumaczy i firm tłumaczeniowych unika udziału w systemie zamówień publicznych z uwagi na bardzo niskie stawki i ograniczenie konkurencji wyłącznie do konkurencji cenowej.

Stosowanie proponowanych rozwiązań ma na celu zachęcenie do udziału w postępowaniach małych i mikro przedsiębiorców z branży tłumaczeniowej posiadających wysokospecjalistyczną wiedzę i niszowe kompetencje w zakresie związanym z działalnością instytucji zamawiających. Dlatego też jednym z podstawowych postulatów jest odejście od postępowań o charakterze „hurtowym”, w wyniku których wszelakiego rodzaju usługi tłumaczeniowe we wszystkich grupach językowych są kupowane od jednego usługodawcy, a jedynym realnym kryterium wyboru oferty jest cena. Kryteria pozacenowe, nawet jeśli są stosowane, to niejednokrotnie mają charakter czysto fikcyjny. Przy czym należy tu zauważyć, że niekoniecznie jest to działanie celowe, lecz często konsekwencja wspomnianego braku znajomości rynku, specyfiki zamawianych usług i procesu ich świadczenia.

Dotychczasowe praktyki zamawiających w zakresie przetargów na usługi tłumaczenia niestety dalece odbiegają od rekomendowanego

przez UZP oraz instytucje Unii Europejskiej podejścia do kwestii podziału zamówienia na części oraz zwiększania dostępności zamówień publicznych dla sektora MŚP. Najbardziej powszechnym błędem jest takie sformułowanie przedmiotu zamówienia, że obejmuje on zarówno usługi tłumaczeń pisemnych i ustnych. Tymczasem kluczowe jest rozróżnienie przez zamawiających, iż są to w praktyce dwie różne usługi, obsługiwane przez różne zespoły specjalistów i wymagające odmiennego doświadczenia i kompetencji, zarówno na poziomie tłumacza, jak i biura tłumaczeń. Nieprzypadkowo podział ten funkcjonuje w organizacji instytucji unijnych – w ramach struktury Komisji Europejskiej istnieje bowiem osobna Dyrekcja Generalna ds. Tłumaczeń Pisemnych i Dyrekcja Generalna ds. Tłumaczeń Ustnych, gdzie tłumacze pisemni i ustni pracują w zupełnie różnych komórkach organizacyjnych. Również programy kształcenia uczelni wyższych, w tym polskich, wyraźnie rozdzielają obie specjalizacje tłumaczeniowe.

W konsekwencji pierwszy niezbędny podział zamówienia powinien dotyczyć usług tłumaczeń pisemnych i ustnych. Kolejnym przejawem nieprawidłowego podejścia do dzielenia zamówienia na części jest brak wyodrębniania części obejmujących poszczególne grupy językowe.

W ramach opublikowanych propozycji dobrych praktyk znajdują się również elementy odnoszące się do stosowania w przetargach wymogu posiadania specyficznych dla branży tłumaczeniowej certyfikacji jakościowych (norma PN-EN ISO 17100:2015 oraz ISO 18587:2017) oraz zachęta do stosowania kryteriów jakościowych w postaci próbek jakościowych oraz oceny procedur kontroli jakości stosowanych u wykonawców. Dodatkowo wskazuje się na konieczność weryfikacji doświadczenia tłumacza właściwego dla obszaru działalności danej instytucji zamawiającej. Najbardziej powszechnym nieporozumieniem w tym zakresie jest punktowanie liczby lat doświadczenia, które nie ma realnego przełożenia na jakość wykonywanych usług tłumaczeniowych, podobnie jak wartość zrealizowanych kontraktów. Znacznie efektywniejszym rozwiązaniem jest nałożenie na wykonawców obowiązku wykazywania przez dany podmiot, jak i przez członków zespołu tłumaczy liczby przetłumaczonych stron w danej kategorii tematycznej.

Należy spodziewać się, że wdrożenie opracowanych wytycznych prowadzić będzie w okresie początkowym do nieco większej komplikacji i wydłużenia czasu prowadzenia postępowań. Z tego też powodu, jak również w celu zachęcenia wykonawców do podjęcia wysiłku niezbędnego do przygotowania bardziej wymagających ofert, zachęca się instytucje zamawiające do szerszego stosowania wieloletnich umów ramowych z kilkoma wykonawcami równolegle i stosowania dynamicznego rankingu tych wykonawców.

Powyższe rozwiązania oparte są na doświadczeniach instytucji unijnych, które zamawiają usługi tłumaczeniowe we wspomniany sposób od kilkunastu lat. Wdrożenie ww. procedur i wykorzystanie dobrych wzorców leży w interesie zamawiających z jednej strony z powodu zwiększenia efektywności procesu i podniesienia jakości usług, a z drugiej strony z powodu nieodległej w czasie konieczności dostosowania się do nowych mechanizmów unijnych dotyczących sposobu zamawiania usług tłumaczeniowych.

W połowie 2018 r. rozpoczęto wdrażanie projektu NEC TM Data, finansowanego przez Komisję Europejską¹, którego celem jest wykorzystanie dwujęzycznych zasobów językowych, poprzez stworzenie pan-europejskiej platformy służącej do gromadzenia i wymiany tzw. pamięci tłumaczeniowych. W skład Konsorcjum realizującego projekt wchodzi podmiot hiszpański: firma Pangeanic oraz ze strony instytucji publicznej Sekretarz Stanu ds. Rozwoju Cyfrowego (ang. The Secretary of State for Digital Progress - SEAD), a także łotewski – firma Tilde, przy czym hiszpański SEAD pełni jednocześnie funkcję Przedstawiciela krajowego służb publicznych w Programie ELRC. W kontekście prawnym jest to realizacja programu otwartych danych i praktyczne wykorzystanie w tej sferze zasad ponownego wykorzystania informacji sektora publicznego (ang. PSI), do których zalicza się tzw. pamięci tłumaczeniowe powstające w wyniku wykonywania tłumaczeń pisemnych przy użyciu narzędzi typu CAT (ang. Computer Assisted Translation) i będących sformatowanym dwu- lub wielojęzycznym połączonym zapisem różnych wersji językowych tych samych treści. Powstanie platformy przyczyni się do

¹ ang. National European Central Translation Memory Data Platform, <https://www.nec-tm.eu/>

zmian w procesie zamawiania i wzniesienia procesu kontraktowania i wykonywania usług tłumaczeniowych w sektorze publicznym na wyższy poziom technologiczny. W opinii autorów przewidywane zmiany wynikające z inicjatywy KE będą miały charakter przełomowy w zakresie funkcjonowania branży tłumaczeniowej w tej części, która realizuje zamówienia sektora publicznego i będą wymagały zaangażowania oraz współpracy instytucji rządowych jak Ministerstwo Cyfryzacji, Centralny Ośrodek Informatyki, czy też NASK (Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa). Realizując cel Centralnego Repozytorium Danych Publicznych, wskazanego w ustawie o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. Nr 112, poz. 1198, z późn. zm.), Ministerstwo Cyfryzacji stworzyło funkcjonujący od września 2018 r. serwis z otwartymi danymi jako jeden z trybów dostępu i ponownego wykorzystywania informacji publicznej². Autorzy wskazują, że portal zarządzany przez MC mógłby być wykorzystany również pod kątem realizacji celów projektu NEC TM Data.

Na poziomie ekonomicznym celem przedsięwzięcia jest obniżenie kosztów tłumaczeń pisemnych w poszczególnych państwach członkowskich UE. Krajowe organy administracji publicznej UE są nabywcami znacznych ilości usług tłumaczeniowych – roczna wartość tłumaczeń kupowanych przez instytucje unijne sięga wartości wielu dziesiątków milionów euro³, przy czym w Polsce wartość ta wynosi kilkadziesiąt milionów złotych⁴. W związku z tym, że umowy o świadczenie usług tłumaczeniowych często (a w przypadku Polski właściwie najczęściej) nie wymagają od dostawców usług tłumaczeniowych dostarczania pamięci tłumaczeniowych do instytucji zamawiającej, instytucje publiczne nie otrzymują zasobów dwujęzycznych (pamięci tłumaczeniowych) wraz z wykonany-

mi tłumaczeniami i w związku z tym cenne zasoby pozostają niewykorzystane.

Jednym z celów Konsorcjum NEC TM Data będzie informowanie administracji publicznych na poziomie krajowym o technologiach tłumaczeniowych dostępnych dla zasobów językowych, jak również lobbowanie na rzecz włączenia kwestii pamięci tłumaczeniowych do krajowych umów o świadczenie usług w zakresie tłumaczeń pisemnych. Biorąc pod uwagę fakt, że większość przetłumaczonych danych powstałych w ramach zamówień publicznych nie jest obecnie ponownie wykorzystywana przez administrację publiczną i w związku z tym potencjał tych danych jest w znacznej części marnowany, projekt NEC TM Data stworzy ramy techniczno-prawne umożliwiające lepsze (w tym powtórne) wykorzystanie przez sektor publiczny przetłumaczonych danych wygenerowanych w ramach zamówień publicznych.

Głównym celem Konsorcjum NEC TM Data jest zagospodarowanie niewykorzystanych dotąd dwujęzycznych zasobów krajowych, które mogą być wykorzystywane jako otwarte dane i ogólne dane do uczenia maszynowego (ang. machine learning)⁵, w celu obniżenia kosztów tłumaczeń na poziomie krajowym i ogólnoeuropejskim. Komisja poprzez działania Konsorcjum realizującego projekt NEC TM Data zgromadzi pamięci tłumaczeniowe z poprzednich krajowych zamówień udzielonych przez instytucje państw członkowskich i pomoże im scentralizować posiadane zasoby językowe za pomocą szybko działającej bazy danych NEC TM, zgodnie z najlepszymi praktykami w branży. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że pamięci tłumaczeniowe stanowią bazy danych i jako takie stanowią odrębny od tłumaczeń przedmiot obrotu prawnego i przedmiot ochrony prawnej *sui generis* na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych (Dz.U.2001.128.1402 z późn. zm.) oraz na podstawie przepisów ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U.2018.1191 t.j.)⁶.

⁵ Uczenie maszynowe wykorzystywane jest m.in. do rozwoju tzw. silników tłumaczących, w szczególności w technologii NMT (ang. Neural Machine Translation).

⁶ Więcej informacji na temat statusu prawnego i ochrony prawnej pamięci tłumaczeniowych do-

Nowe umowy o świadczenie usług tłumaczeniowych przyniosą korzyści w postaci zastosowania technologii rozmytego dopasowania⁷, a biura tłumaczeń będą mogły pracować online i łączyć się z każdą krajową wersją repozytorium NEC TM. Dane tłumaczeniowe będą podzielone na kategorie i sklasyfikowane według dziedzin w NEC TM jak również zostaną połączone z unijnym systemem do tłumaczenia automatycznego *eTranslation*⁸ oraz zasobami językowymi zgromadzonymi w ramach programu European Language Resource Coordination⁹ (ELRC – Koordynacji Europejskich Zasobów Językowych), również finansowanemu ze środków unijnych. Przedstawione rozwiązanie powinno wydatnie przyczynić się także do poprawienia jakości tłumaczeń wykonywanych na rzecz administracji publicznej poprzez zwiększenie spójności terminologicznej w danym sektorze.

Aby powyższy projekt mógł osiągnąć zakładane cele niezbędne jest wdrożenie stosowania przez organy administracji publicznej narzędzi typu CAT opartych na technologii rozmytego dopasowania (ang. *fuzzy matching*). Technologia ta pozwala na wykorzystanie wcześniej wykonanych tłumaczeń podobnych tekstów, które są mniej niż w 100% zgodne z tekstem podlegającym tłumaczeniu, podpowiadając możliwy sposób przekładu poszczególnych segmentów tego tekstu poprzez trafienia z wcześniej zbudowanej bazy danych, czyli tzw. pamięci tłumaczeniowej (ang. TM – translation memory). Narzędzie przeszukuje wcześniej zbudowaną bazę danych – pamięci tłumaczeniowe (TM) i wykrywa pasujące zdania i frazy. Następnie sugeruje je tłumaczowi, dając mu możliwość skorzystania z proponowanego tłumaczenia.

stępnym jest tutaj: <https://www.slideshare.net/WojciechWoloszyk/status-i-ochrona-prawna-pamici-tumaczeniowych-w-prawie-polskim-i-europejskim> oraz tutaj <https://prezi.com/p/txa3eco54cma/wojciech-wooszyk-iuridico-prawa-wasnosci-intelektualnej-i-zasada-ponownego-wykorzystania-informacji-sektora-publicznego-w-kontekscie-pamieci-tumaczeniowych-i-tumaczen-maszynowych/>

⁷ Fuzzy matching – inna nazwa technologii to „częściowe podobieństwo” lub „częściowa zgodność”; technologia wykorzystywana w narzędziach typu CAT (ang. Computer Assisted Translation).

⁸ <https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/display/CEFDIGITAL/eTranslation>

⁹ <http://www.lr-coordination.eu/>

² <https://dane.gov.pl/>

³ Budżet Centrum Tłumaczeń dla Organów UE na zakup usług tłumaczeniowych od zewnętrznych dostawców w 2019 r. wynosi 12,6 mln EUR. Natomiast Dyrekcja Generalna ds. Tłumaczeń Pisemnych KE w 2017 r. zleciła zewnętrznym wykonawcom przetłumaczenie 624 000 stron rozliczeniowych.

⁴ Oszacowanie własne autorów. Brak wiarygodnych danych statystycznych dotyczących stricte sektora publicznego. Oszacowanie wartości rynków krajowych stanowi jeden z elementów projektu NEC TM.

W ten sposób rozmyte dopasowanie może prowadzić do szybszego tłumaczenia i zwiększenia wydajności procesu.

Celem Konsorcjum NEC TM Data jest stworzenie ogólnoeuropejskiego programu wymiany danych językowych, z udziałem krajowych administracji publicznych, poprzez przygotowanie odpowiednich ram prawnych dla wymiany tych danych. W ramach projektu stworzone zostaną także solidne podstawy i wytyczne, które poszczególne administracje publiczne będą mogły przyjąć jako politykę w zakresie ogólnej wymiany danych z zamówień publicznych na usługi tłumaczenia i konkretne scenariusze i rozwiązania możliwe do wdrożenia na poziomie krajowym. W ramach Projektu NEC TM Data promowane będą najlepsze praktyki w zakresie wymiany danych, w tym uwzględnianie otwartych standardów w umowach o świadczenie usług tłumaczeniowych między administracją publiczną a dostawcami tych usług.

Przedstawiony projekt stanowi element wspierania rozwoju europejskiego Jednolitego Rynku Cyfrowego (ang. DSM), w którym *eTranslation* stanowi jeden z kilku modułów czy też usług podstawowych (ang. *building blocks*) obok bardziej znanych usług jak *eID*, *eSignature*, *eDelivery*, *eInvoicing*¹⁰, mających na celu likwidację barier pomiędzy państwami członkowskimi, a w przypadku *eTranslation* – barier językowych. Poprzez zbudowanie platformy umożliwiającej wymianę zasobów językowych między instytucjami publicznymi a dostawcami usług tłumaczeniowych, projekt NEC TM Data będzie promować swobodny przepływ danych między administracją publiczną a wykonawcami tych usług oraz wspierać krajowe organy administracji publicznej we wdrażaniu nowych rozwiązań.

Po przeprowadzeniu wstępnej analizy umów o świadczenie usług tłumaczeniowych na rzecz administracji publicznej w UE, zgromadzone dane zostaną przekazane Komisji Europejskiej i władzom krajowym, tak aby były one świadome kosztów ponoszonych w związku z utrzymaniem hermetyczności ich danych tłumaczeniowych, a także potencjalnych danych językowych, które mogłyby

Jednym z podstawowych postulatów jest odejście od postępowań o charakterze „hurtowym”, w wyniku których wszelakiego rodzaju usługi tłumaczeniowe we wszystkich grupach językowych są kupowane od jednego usługodawcy, a jedynym realnym kryterium wyboru oferty jest cena.

zostać wygenerowane i wykorzystane przez administrację publiczną.

Projekt NEC TM Data obejmuje następujące działania:

- Skontaktowanie się ze wszystkimi wykonawcami, którym w latach 2015-2018 udzielono zamówienia na usługi tłumaczenia w imieniu władz krajowych i Komisji Europejskiej w celu uzyskania danych językowych administracji publicznej, które obecnie nie są wykorzystywane (w formacie TMX – ang. Translation Memory eXchange)¹¹.
- Uruchomienie centralnej ogólnoeuropejskiej platformy wymiany danych w celu przesyłania i udostępniania pamięci tłumaczeniowych TM (plików TMX) bezpośrednio pomiędzy instytucjami publicznymi i dostawcami usług tłumaczeniowych, a także wymiany pamięci tłumaczenio-

wych (TM) między przedstawicielami branży językowej pracującymi nad tłumaczeniami dla sektora publicznego.

- Przygotowanie szeregu interfejsów (ang. API) umożliwiających podłączenie do bazy NEC TM popularnych narzędzi tłumaczeniowych wykorzystywanych w instytucjach krajowych (narzędzia komercyjne, takie jak Trados Studio, MemoQ, Memsource lub bezpłatne narzędzia, takie jak OmegaT lub MateCat), tak aby użytkownicy systemu mogli łączyć się bezpośrednio z bazą/platformą, wspierając w ten sposób swoją pracę i zwiększając produktywność pracy nad świadczeniem usług tłumaczeniowych dla administracji publicznej.
- Ustanowienie bazy NEC TM jako centralnego krajowego repozytorium danych językowych administracji publicznej z pełną klasyfikacją i kategoryzacją.
- Zbudowanie bazy NEC TM jako centralnej pamięci tłumaczeniowej online na poziomie krajowym, do której biura tłumaczeń mogą się podłączyć w przypadku wszystkich krajowych umów na usługi tłumaczeń pisemnych.
- Dodanie funkcji anonimizacji danych udostępnianych przez instytucje publiczne.

Oczekuje się, że instytucje publiczne państw członkowskich UE będą aktywnie uczestniczyć we wdrażaniu i uruchomieniu platformy NEC TM Data.

Platforma NEC TM zostanie połączona z repozytorium ELRC (ELRC-SHARE)¹² w celu wymiany danych dla potrzeb stosowania technologii rozmytego dopasowania lub pełnego importu i eksportu pamięci tłumaczeniowych (TM). Rozwiązanie może być również wdrożone na szczeblu krajowym, tak aby każde państwo członkowskie UE miało możliwość zgromadzenia wszystkich posiadanych pamięci tłumaczeniowych w jednym miejscu. Umożliwi to zaangażowanym podmiotom aktywny dostęp do scentralizowanego repozytorium danych językowych i bieżącą ich wymianę. ■

¹⁰ <https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/display/CEFDIGITAL/Building+Blocks>

¹¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Translation_Memory_eXchange

¹² <https://elrc-share.eu/>